

ВЕКТОРИ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИПУСКНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ «ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО»

VECTORS OF PROFESSIONAL REALIZATION OF GRADUATES INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION OF THE EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PROGRAM «FINE ARTS»

Стаття присвячена розгляду актуальної для сьогодення проблеми працевлаштування випускників закладів вищої освіти освітньо-професійної програми «Образотворче мистецтво». У роботі визначено та схарактеризовано чотири вектори можливої професійної самореалізації випускників-художників; зокрема: художньо-педагогічна діяльність; проєктна діяльність художником-фрілансером; реалізація індивідуальної художньої діяльності (творів мистецтва) в соціальних мережах та через співпрацю з арт-менеджерами; діяльність в суміжних галузях (робота фотохудожником, дизайнером-художником тощо). По першому означеному вектору зроблений висновок про те, що випускники-художники, для досягнення успіху в художньо-педагогічній діяльності, повинні мати не лише ґрунтовні знання з образотворчого мистецтва, але й розумітися на педагогіці, психології, методиці викладання фахових дисциплін, що уможливить їх творчий, інтелектуальний та емоційний розвиток, а також сприятиме формуванню нового покоління талановитих і креативних молодих митців. Щодо другого вектору, то під проєктною діяльністю художником-фрілансером розуміємо написання картин чи копій картин, виконаних за попередньою домовленістю з замовником; окреслені переваги та недоліки роботи фрілансером у царині образотворчого мистецтва. Щодо третього вектору, то в статті розглянуті можливості професійного становлення та самореалізації випускників-художників через просування своїх творів у соціальних мережах та користування послугами арт-менеджерів. По четвертому вектору встановлено, що навчання образотворчому мистецтву дає основні професійні освітні компетентності, які, в поєднанні зі знаннями комп'ютерних програм та сучасної техніки, можуть забезпечити професійну реалізацію в суміжних галузях, як-то фотохудожник чи дизайнер-художник. Зроблено висновок про те, що попри відсутність робочих місць для випускників-художників, створених державою, такі фахівці мають широке поле можливостей для професійної самореалізації, успішність якої залежить від особистості митця, його зусиль, наполегливості та терпіння.

Ключові слова: випускники-художники, художньо-педагогічна діяльність, художник-фрілансер, арт-менеджери, віртуальне середовище.

The article is devoted to consideration of the currently relevant problem of employment of graduates of higher education institutions of the educational and professional program «Fine Art». The article defines and characterizes four vectors of possible professional self-realization of graduate artists; in particular: artistic and pedagogical activity; project activity as a freelance artist; implementation of individual artistic activity (artwork) in social networks and through cooperation with art managers; activity in related fields (work as a photographer, designer-artist, etc.). According to the first defined vector, it was concluded that, in order to achieve success in artistic and pedagogical activity, graduate artists should have not only thorough knowledge of fine arts, but also an understanding of pedagogy, psychology, teaching methods of professional disciplines, which will enable their creative, intellectual and emotional development, and will also contribute to the formation of a new generation of talented and creative young artists. As for the second vector, project activity by a freelance artist is understood as writing paintings or copies of paintings made by prior agreement with the customer; the advantages and disadvantages of working as a freelancer in the field of fine arts are outlined. As for the third vector, the article examines the possibilities of professional development and self-realization of graduate artists through the promotion of their works in social networks and the use of the services of art managers. According to the fourth vector, it was established that studying fine arts provides basic professional educational competences, which, in combination with knowledge of computer programs and modern technology, can ensure professional realization in related fields, such as a photo artist or a designer-artist. It was concluded that despite the lack of jobs for artist graduates created by the state, such specialists have a wide field of opportunities for professional self-realization, the success of which depends on the personality of the artist, his efforts, perseverance and patience.

Key words: graduate artists, artistic and pedagogical activity, freelance artist, art managers, virtual environment.

УДК 37.036

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.1.21>

Бобир О.І.,

докт. філос.,

доцент кафедри образотворчого

мистецтва і дизайну

Дніпровського національного

університету імені Олеся Гончара

Постановка проблеми в загальному вигляді.

У зв'язку зі стрімкою діджиталізацією та переходом всіх сфер життєдіяльності у віртуальний простір, дуже гостро постає питання подальшого працевлаштування сьогоденних студентів-художників, чия праця пов'язана зі створенням художніх образів засобами традиційного образотворчого мистецтва. Попри те, що держава виділяє певну

кількість бюджетних місць для здобувачів освіти зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», але їх подальше працевлаштування залишається проблемою самих випускників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням професійної реалізації та працевлаштування випускників закладів вищої освіти

займається низка вчених у різних галузях знань. Розвідки науковців на означену проблематику стосуються різних аспектів; зокрема: питанням моніторингу працевлаштування випускників займалися І. Анненкова, О. Гринькевич, О. Замятна, О. Левицька, У. Садова, І. Сновидович та ін.; огляд стану працевлаштування випускників в умовах економічної кризи знаходимо в працях Л. Лісогор; дослідження державного інструментарію вирішення проблем працевлаштування випускників вишів здійснювали С. Аляб'єва, К. Коваль, О. Мензул; механізм співпраці роботодавців та закладів вищої освіти був у колі наукових інтересів Н. Гук, І. Савченко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри чисельні наукові доробки з дослідження питання реалізації та подальшого працевлаштування випускників закладів вищої освіти різних галузей та спеціальностей, шляхи професійної реалізації випускників-художників майже не розкриті у вітчизняних розвідках.

Мета статті. Дана робота має на меті висвітлити актуальне питання нашого сьогодення – вектори можливої самореалізації та подальшого працевлаштування випускників-художників, котрі здобули фахову вищу освіту у відповідних закладах.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, уточнимо зміст поняття «професійна реалізація», яка є однією з провідних сфер життєдіяльності людини. Досліджуючи означений феномен, В. Куліш [6] визначає його як певний шлях розвитку людини, котрий пов'язаний зі здобутою професією, в процесі якого відбувається розкриття особистісного професійного потенціалу, набуття відповідного досвіду, фахового вдосконалення та особистісна самореалізація.

У поняття «професійної самореалізації» Ю. Руденко [9] закладає здійснення особистістю певної трудової діяльності, на реалізацію якої впливають як індивідуальні особливості людини, так і оточуюче соціальне середовище. Дослідниця зазначає, що в процесі трудової діяльності відбувається не лише набуття професійного досвіду та засвоєння професійних цінностей, але й реалізація своїх потреб, інтересів та здібностей.

Попри те, що професійна самореалізація повинна бути органічним продовженням зростання випускників після закінчення навчання в закладах вищої освіти, поділяємо тезу Н. Гаркавенко [1], що значна частина ЗВО не враховують реальні перспективи подальшого працевлаштування своїх вихованців та не готують студентів до труднощів, з якими вони можуть зіштовхнутися в процесі подальшої трудової діяльності.

Базуючись на педагогічному досвіді підготовки студентів-художників, професійній

діяльності в царині образотворчого мистецтва та розуміннях тенденцій сучасного арт-ринку, визначаємо такі вектори професійної реалізації випускників закладів вищої освіти освітньо-професійної програми «Образотворче мистецтво»: художньо-педагогічна діяльність; проєктна діяльність художником-фрілансером; реалізація індивідуальної художньої діяльності (творів мистецтва) в соціальних мережах та через співпрацю з арт-менеджерами; діяльність в суміжних галузях (робота фотохудожником, дизайнером-художником тощо). Розглянемо детально кожен позицію.

1. **Художньо-педагогічна діяльність.** Поділяючи тезу Т. Паньок [8], що художньо-педагогічна освіта є цілісною системою підготовки в закладах вищої освіти фахівців з образотворчого мистецтва, які спроможні здійснювати педагогічну діяльність у закладах освіти різного рівня, зазначимо, що художньо-педагогічна діяльність передбачає реалізацію випускниками своїх педагогічних здібностей в загальноосвітніх (викладання курсів «Образотворче мистецтво», «Художня культура» та «Основи креслення») та художніх школах; центрах позашкільної освіти (гуртки, студії, секції); закладах фахової передвищої та вищої освіти (при отриманні диплома освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр»); індивідуальних заняттях із учнями та онлайн-курсах.

Викладач образотворчого мистецтва займає важливе місце серед педагогічних професій у системі освіти, адже його роль полягає не лише в передачі знань про мистецтво, а й у розвитку творчих здібностей здобувачів, формуванні критичного мислення, розширенні культурно-мистецької свідомості, розвитку емоційного інтелекту тощо.

О. Музика [7] зазначає, що випускник-художник, для досягнення успіху в художньо-педагогічній діяльності, повинен мати не лише ґрунтовні знання в царині образотворчого мистецтва, але й розумітися на педагогічній науці, психології, методиці викладання фахових дисциплін.

Педагогічна діяльність випускника-художника передбачає системний та систематичний розвиток його особистісний та професійних якостей, вдосконалення набутих умінь та навичок, а також художньо-естетичного виховання учнівської молоді [12].

У дисертаційній роботі Лі Хан [11], де розкривається питання формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва, наголошується на тому, що окреслена проблематика належить до сучасних пріоритетів розвитку освіти й полягає в гармонійному поєднанні творчих аспектів художньої та педагогічної складових.

Досліджуючи підготовку майбутніх фахівців у галузі мистецтва до художньо-педагогічної діяльності як історико-педагогічну проблему, Т. Філатєва [10] робить висновок про те, що потреба в художниках-педагогах існувала постійно й сьогодні є в фокусі уваги науковців, дисертаційні роботи яких присвячені означеній проблематиці.

Відтак, професія викладача образотворчого мистецтва має численні переваги, які сприяють творчому, інтелектуальному та емоційному розвитку педагога, а також уможлиблює формування талановитих, креативних майбутніх художників та виховання гармонійної й культурно свідомої молоді.

2. *Проектна діяльність художником-фрілансером.* Перш за все, уточнимо зміст поняття «фріланс». Поділяємо тезу Н. Заболотної [3], що в поняття «фріланс» суспільство сьогодні закладає певну співпрацю між роботодавцем та виконавцем-фрілансером, котра не передбачає офіційного працевлаштування фахівця та за якої працівник не прив'язаний до певної локації, адже виконує роботу віддалено. Слід зазначити, що такий фахівець є більш вмотивованим на роботу, адже його винагорода залежить від конкретно виконаних завдань. Відтак, під проектною діяльністю художником-фрілансером розуміємо написання картин чи копій картин, виконаних як конкретне замовлення.

У сучасному світі, де мистецтво стає все більш різноманітним як за формою, так і за концептуальним наповненням, художники все частіше співпрацюють із замовниками для створення художніх творів. Митець, приймаючи замовлення, бере на себе відповідальність, адже він повинен врахувати побажання замовника та його бачення твору, яке може «не вписуватися» в загальноприйняті правила живопису. Разом із тим, не завжди замовники віддають перевагу роботам гарної якості, що свідчить про недостатнє розуміння художньо-естетичної цінності того чи іншого твору мистецтва [5]. У цьому контексті поділяємо тезу С. Давимуки [2], що кожен художній твір, виставлений на продаж, окрім його ринкової вартості, має індивідуальну художньо-естетичну цінність.

Попри те, що художня діяльність на замовлення має свої виклики та обмеження, вона є унікальним способом співпраці між творцем та замовником, адже дозволяє зберегти унікальність та індивідуальний підхід митця, втілюючи бажання та потреби замовника. Таке партнерство сприяє розвитку мистецтва, збагачує культурне середовище та надає можливість митцям проявити свій талант у різноманітних аспектах життя сучасного суспільства.

3. *Реалізація індивідуальної художньої діяльності (творів мистецтва) в соціальних мережах*

та через співпрацю з арт-менеджерами. Сучасний світ інтернет-технологій та соціальних мереж надає безмежні можливості для художників, які бажають популяризувати свої твори та будувати успішну художню кар'єру. Індивідуальна художня практика, поєднана з ефективним використанням соціальних мереж та послугами арт-менеджерів, стає ключовим фактором успіху в сучасному художньому світі, де традиційні прийоми просування творів мистецтва (виставки, конкурси тощо) не завжди є дієвими.

У віртуальному середовищі сьогодні існує безліч майданчиків, функціонал яких дає змогу продавати твори мистецтва; відтак, поділяємо тезу О. Замятної [4], що сьогодні соціальні мережі вже не розглядаються лише як платформи для проведення вільного часу та спілкування, адже дедалі більше їх можливості використовуються для професійної комунікації в різних сферах життєдіяльності людини.

У соціальних мережах митці публікують фотографії своїх робіт, діляться творчим процесом, а також спілкуються зі своїми шанувальниками, іншими представниками художньої спільноти та замовниками. Разом із тим, хоча соціальні мережі допомагають художникам будувати власний бренд, залучати аудиторію та розвиватися як професіонали; проте, їх успішне використання вимагає від авторів не лише творчої активності, але й вміння ефективно управляти своєю «онлайн-присутністю» (необхідно ретельно обирати контент для публікацій, дотримуватися єдності стилю, взаємодіяти зі своєю аудиторією, підтримувати активний онлайн-діалог тощо). Окрім того, художникам слід зберігати баланс між особистим життям та професійною діяльністю, адже вони стають представниками свого бренду, поведінка яких впливає на сприйняття їх творчості.

Попри те, що сучасні митці досить непогано навчилися виконувати менеджерські функції, користування послугами професійних арт-менеджерів може допомогти авторам ефективніше управляти своєю кар'єрою, адже це фахівці, які здатні професійно вирішувати адміністративні, маркетингові та організаційні питання, забезпечувати комунікацію з потенційними клієнтами, галереями та іншими художниками.

«Зіркові» художники часто користуються послугами арт-менеджерів для ефективного керування своєю кар'єрою та збільшенням своєї популярності; але, агент може стати цінним партнером і для маловідомих митців, допомігши знайти нові можливості та розширити коло зацікавлених в їх творчості людей. Звісно, на початкових етапах не кожен художник може дозволити собі послуги арт-менеджера, але в майбутньому це можна розглядати як один із засобів

для розвитку «художньої кар'єри» (комерційний аспект).

Відтак, реалізація індивідуальної художньої діяльності (творів мистецтва) через соціальні мережі та співпрацю з арт-менеджерами хоча і потребує певної гнучкості від митця, відповідно до запитів арт-ринку, проте може сприяти досягненню успіху в означеній сфері.

4. *Діяльність в суміжних галузях (робота фотохудожником, дизайнером-художником тощо)*. Історія професії «художник» сягає своїм корінням глибокої давнини, а основи образотворчої грамоти, яким сьогодні навчають у закладах освіти, пройшли довгий шлях свого становлення і сьогодні вже стали тими законами та канонами, якими користуються митці різних галузей.

Так, у нашому сьогоденні художня фотографія, як вид мистецтва, є досить популярною, адже щодня поповнюється не лише новими іменами українських та світових митців, але й новими напрямками та течіями, котрі доповнюють один одного. До творення якісного фотомистецтва завжди долучений фотограф-художник, особистісне «бачення» якого базується на професійних знаннях з образотворчого мистецтва, які здобувають студенти-художники в процесі навчання. Відтак, переконані, що випускники-художники, які опанували основні засади композиції, рисунка, живопису, кольорознавства та інших освітніх компонентів, мають досвід образотворчої діяльності, вивчивши функціонал комп'ютерних програм та сучасної техніки, можуть реалізуватися в суміжних галузях.

Отже, це лише основні вектори для можливої реалізації майбутніх митців, які показують досить широке поле їх професійної діяльності. Проте, переконані, що будь-який із окреслених варіантів подальшого професійного зростання випускників-художників потребує зусиль, наполегливості та терпіння.

Висновки. Попри те, що сучасна вища освіта в Україні не завжди взаємодіє з реальним ринком праці та економікою, вбачаємо, що випускники-художники мають можливості для різновекторної професійної реалізації; однак, будь-яка з означених діяльностей залежить від особистості

випускника та його мотивації до подальшого професійного становлення та зростання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гаркавенко Н. О. Проблеми зайнятості та безробіття на національному ринку праці. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2007. № 4. С. 170–171.
2. Давимука С. А. Екосистема мистецтва: наукові засади становлення та сучасні практики : монографія. Львів : Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2021. 581 с.
3. Заболотна Н. Я. Фріланс як нова форма зайнятості та трудових відносин. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 143–145.
4. Замятна О. Використання соціальних мереж у діяльності університету щодо сприяння працевлаштуванню випускників. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2018. № 17. С. 135–142.
5. Каленюк О., Панфілова О. Просування сучасного українського мистецтва в умовах артринку. *Українська академія мистецтва*. 2022. Вип. 32. С. 111–116.
6. Куліш В. І. Професійна самореалізація особистості як психологічна проблема. *Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. Костюка АПН України*. 2009. Вип. 5. С. 235–245.
7. Музика О. Проблема професійного саморозвитку особистості майбутнього художника-педагога в процесі фахової підготовки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2016. № 14. С. 221–228.
8. Паньок Т. В. Сутність поняття «вища художньо-педагогічна освіта». *Педагогіка та психологія*. Харків, 2016. Вип. 53. С. 309–319.
9. Руденко Ю. Ю. Професійна самореалізація майбутніх соціальних працівників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. № 64, Т. 2. С. 112–117.
10. Філатьева Т. В. Підготовка майбутніх фахівців у галузі мистецтва до художньо-педагогічної діяльності у позашкільних навчальних закладах як історико-педагогічна проблема. 2014. С. 75–78.
11. Хан Л. Формування творчої педагогічної позиції майбутніх учителів образотворчого мистецтва: дис. ... доктор філософії : 011 / Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова. Київ, 2021. 286 с.
12. Цін Л. Принципи формування готовності до професійно-творчої самореалізації майбутніх учителів образотворчого мистецтва. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2021. Вип. 2 (24). С. 23–28.